

NE ZAMAN ŞİRKETLER TOPLULUĞU VARDIR?

(When is there a group of companies?)

(Bu makale 28 Eylül 2020 tarihinde Av. Dr. Umut Kolcuoğlu'nun Dünya Gazetesi'ndeki Hukuk Notları başlıklı köşesinde yayımlanmıştır.)

2012 yılında Türk Ticaret Kanunu'nun yürürlüğe girmesi ile birlikte, bir şirket ile kontrol ettiği şirketler arasındaki ilişkileri özel bir rejime tabi tutan şirketler topluluğu düzenlemeleri hukuk sistemimizde yerini aldı. Ne zaman şirketler topluluğundan bahsedilebileceğini tespit edebilmek için öncelikle bu özel rejimin düzenleniş amacını anlamak gerekiyor. Şirketler hukukunda her bir şirket bağımsız bir tüzel kişiliğe sahip. Bunun sonucunda her şirketin ayrı hak ve borçları bulunuyor, her biri ekonomik olarak birbirlerinden bağımsız kabul ediliyor. Halbuki bir şirketler topluluğunu oluşturan hâkim ve bağlı şirketler her ne kadar bağımsız gibi görünseler de, belli kişi veya kişiler tüm topluluğu yönettiğinden, esasen tek bir ekonomik bütünlük oluşturabiliyor. Ekonomik bir bütünlük teşkil eden şirketlerin birbirlerinden bağımsız kabul edilmeleri ekonomik hayatın gerçeği ile çelişiyor ve özellikle sorumluluk hukuku açısından hakkaniyete aykırı sonuçlar doğmasına sebep olabiliyor. İşte Türk Ticaret Kanunu ile getirilen şirketler topluluğu hükümlerinin öngördüğü yükümlülükler ve özel sorumluluk rejimi ile bu çelişkinin önüne geçilmesi ve hakkaniyetin korunması amaçlanıyor.

Şirketlerin oluşturduğu ekonomik bütünlüğün uyum içinde var olabilmesi amacıyla, şirketler topluluğu hükümleri ile hâkim şirket yönetim yetkileri ile donatılıyor ve topluluk genelinde geçerli politikalar yürütme hakkına sahip oluyor. Hâkim şirkete tanınan yetkiler karşılığında, bağlı şirketlerin pay sahiplerinin, alacaklılarının ve yönetiminin hâkim şirket ve onun yönlendirmelerine karşı korunması gerekiyor. Bu doğrultuda hâkim şirketin bağlı şirketlere zarar verecek işlemler yapmasının önüne geçmek amacıyla, şirketler topluluğu hükümleri ile, bağlı şirketlerin pay sahiplerinin ve alacaklıların hâkim şirketin ve onun yönetim organının üyelerinin sorumluluğuna gidebilmesinin yolu açıldığı gibi, bazı hallerde bağlı şirket yöneticilerinin hâkim şirketin talimatlarını yerine getirmelerinden dolayı sorumlu olmayacaklarına ilişkin düzenlemeler de getiriliyor.

Peki, birden fazla şirketin bir şirketler topluluğu oluşturması için gerekli olan ana unsur nedir? Bu unsur, hakimiyet ilişkisi. Hâkim şirketin bağlı şirketler üzerinde hakimiyet kurduğundan söz edebilmek için kanunda açıklanan hakimiyet araçlarının mevcut olması gerekiyor. Kanuna göre, bir şirket doğrudan veya dolaylı olarak bir diğer şirketin oy haklarının çoğunluğuna sahipse veya yönetim organında karar alabilecek sayıda üyeyi seçebiliyorsa veya bir sözleşmeye dayanarak kendi başına veya diğer pay sahipleriyle birlikte oy haklarının çoğunluğunu oluşturuyorsa bu şirket hâkim şirket, diğeri ise bağlı şirket oluyor. Kanun uyarınca hakimiyet ilişkisi oluşturan diğer hal ise şirketin bir diğer şirketi, bir sözleşmeye dayanarak hakimiyet altında tutması. Bu sözleşmeler,

KOLCUOĞLU DEMİRKAN KOÇAKLI

“hakimiyet sözleşmesi” olarak ifade ediliyor. Hakimiyet ilişkisinin kurulması, yalnızca bu hallerle sınırlı değil. Kanun, ilave olarak, bir ticaret şirketinin diğer bir ticaret şirketini “başka bir yolla” hakimiyet altında tutmasını da hakimiyet ilişkisi doğurabilecek hususlar arasında sayarak, konuyu oldukça geniş şekilde ele alıyor.

“Ne zaman şirketler topluluğu vardır?” sorusundaki ana tartışma, kaç şirketin bir hakimiyet ilişkisi içinde olması halinde şirketler topluluğu oluşturacağı konusuna ilişkin. Öncelikle belirtmek gerekir ki, adından anlaşılanın aksine, bir şirketler topluluğunda hâkim olan her zaman bir şirket olmak zorunda değil. Bir teşebbüsün şirketler üzerinde hakimiyet kurması ile de bir şirketler topluluğundan söz edilebiliyor. Kanunda teşebbüsün tanımına yer verilmemekle birlikte, bir özel hukuk veya kamu tüzel kişisinin, hatta tüzel kişiliği bulunmayan bir oluşumun veya gerçek bir kişinin teşebbüs olabileceği kabul ediliyor. Kaç şirket ve/veya teşebbüs arasında hakimiyet ilişkisi kurulması sonucunda şirketler topluluğu oluşacağına ilişkin olarak, doktrinde üç ana görüş ortaya çıkıyor. İlk görüş, bir şirketler topluluğundan bahsedebilmek için ortada en az üç şirket bulunması gerektiğini savunuyor. Bu görüş uyarınca, hâkim olanın bir şirket olması halinde en az iki bağlı şirket, hâkim olanın bir teşebbüs olması halinde ise en az üç bağlı şirket bulunması gerekiyor. İkinci görüşe göre, en az iki şirket arasında hakimiyet ilişkisi bulunması yeterli oluyor. Böylece bir hâkim şirket ve bir bağlı şirket veya bir hâkim teşebbüs ve iki bağlı şirket, şirketler topluluğu oluşturabiliyor. Sonuncu görüş ise hâkim olanın şirket mi teşebbüs mü olduğu fark etmeksizin hâkim olunan bir bağlı şirket olmasının şirketler topluluğundan söz etmek için yeterli olduğunu kabul ediyor.

Doktrindeki baskın görüş sonuncusu olmakla birlikte, Ticaret Sicili Yönetmeliği'nin ilgili düzenlemeleri açıkça birinci görüşü benimsiyor. Hâkim görüş burada kanun ile yönetmelik arasında bir çelişki olduğu ve yönetmeliğin kanuna ters düşen bir düzenleme getirdiği yönünde. Ticaret sicili müdürlüklerinin yönetmelikteki düzenleme uyarınca işlem yaptığı göz önünde bulundurulduğunda, pratikte ciddi sonuçları olan bu çelişkinin bir an önce giderilmesi gerekiyor. Kanun ve yönetmelik arasında bir birlik sağlamak amacıyla geçmişte kanun değiştirilmek istenmiş olmakla birlikte, söz konusu girişim gerek hukuk politikası gerekse şirketler topluluğu hükümlerinin uygulama alanını haklı bir gerekçe olmaksızın daraltması bakımından eleştiriye açıktı. Yönetmeliğin kanunun benimsenen yorumuna uygun olacak şekilde değiştirilmesi daha uygun bir çözüm olacaktır.

İLETİŞİM



Av. Dr. Umut Kolcuoğlu

ukolcuoglu@kolcuoglu.av.tr